

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Історичний факультет
Кафедра етнології

Затверджено
на засіданні Вченої ради історичного
факультету Львівського національного
університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.)

Завідувач кафедри
проф. Сілецький Р. Б.

Силабус навчальної дисципліни
**“СВІЙ”, “ЧУЖИЙ”, “ІНШИЙ” У СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕННЯХ
ЄВРОПЕЙЦІВ**
що викладається в межах ОПП першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 054 Соціологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові
науки

Кваліфікація: Бакалавр соціології

Львів – 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва курсу	“Свій“, “чужий” та “інший” у світоглядних уявленнях європейців
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Університетська, 1
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет, кафедра етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	05 – соціальні та поведінкові науки 054 – соціологія
Викладачі дисципліни	Рачковський Григорій В'ячеславович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології
Контактна інформація викладачів	hryhori.ra@gmail.com , кафедра етнології, вул. Університетська, 1, Тел. (032) 239-45-40
Консультації по курсу відбуваються	Щоп'ятниці, 15:00–17:00 год. (кафедра етнології, ауд. 322) За потреби додаткового часу для консультацій слід писати на електронну пошту викладача. Можливі онлайн консультації в день проведення лекцій (за попередньою домовленістю).
Сторінка курсу	https://clio.lnu.edu.ua/course/sviy-chuzhyy-inshyy-u-svitohliadnykh-uiavlenniakh-ievropeytsiv
Інформація про курс	Курс ““Свій“, “чужий” та “інший” у світоглядних уявленнях європейців” призначено для бакалаврів спеціальності 054 Соціологія, кваліфікації: “Бакалавр соціології”. Курс належить до нормативних дисциплін і передбачає формування у студентів необхідних знань, обов'язкових для того, щоб використовувати на практиці навички концептуалізації, створювати власні інтерпретаційні моделі, аргументовано презентувати та захищати власну позицію перед аудиторією. Виклад курсу також спрямований на ознайомлення студентів зі системою загальнотеоретичних та практично-орієнтованих знань, вмій і навичок міжетнічної взаємодії, підкреслення етнічної специфіки та спільних рис традиційної культури європейських народів, вироблення в студентів сучасної політичної культури щодо питань міжетнічної комунікації.
Коротка анотація курсу	Курс “Свій“, “чужий” та “інший” у світоглядних уявленнях європейців” є нормативною дисципліною передбаченим навчальною програмою для здобуття кваліфікаційного рівня магістр зі спеціальності “054 Соціологія”, яка викладається в 3 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Навчальним планом передбачено 32 години лекцій, 16 годин практичних занять і 42 години самостійної роботи. Програма навчальної дисципліни складається з <i>двох змістових модулів</i> : 1. Етнічні стереотипи як галузь наукового пізнання. 2. Авто та гетеростереотипи народів Європи.
Мета та цілі курсу	Метою пропонованого навчального курсу є ознайомлення студентів історичного факультету студентів з основними теоретичними інтерпретаціями етнічних стереотипів, що зумовлено, крім суто наукового інтересу, практичними потребами життя. Одержані знання повинні сприяти подоланню тих із них, що стоять на перешкоді толерантних стосунків між народами. Найрельєфніше окресленими і усталеними є етнічні стереотипи про ті етноси, з якими доводилось контактувати не лише у минулому, але і в сьогоденні. Розглянути широкий спектр методів дослідження етнонаціональних процесів, де аналізуватимуться методи дослідження таких явищ, як етнічні стереотипи, образ “чужого”, етносоціальна дистанція. Цілі:

	<ul style="list-style-type: none"> – сприяти осмисленню студентами теоретичних та методологічних засад проблем етнопсихології та міжкультурної комунікації; – розуміння того, що етнічні сформовані багажем історичного досвіду міжетнічних стосунків між представниками різних етносів, що так чи інакше позначається і на сучасних взаєминах між етнічними спільнотами; – досягнення розуміння студентами шляхів формування та функції етнічної самосвідомості та етнічних стереотипів; – формування умінь проведення критичного аналізу праць вчених з проблем вивчення етнічних стереотипів, розвиток логічного мислення, самостійних висновків на основі опрацьованої літератури; – вдосконалення вмінь і навичок проведення наукових дискусій та обговорення проблемних питань, вмінь переконливо та аргументовано відстоювати свою позицію; – розвивати навички практичного використання даних досліджень
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література</p> <p>Середа В. Етносоціологія: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 160 с.</p> <p>Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання.- Київ, 2010</p> <p>Кцоева Г.У. Методы исследования этнических стереотипов // Социальная психология и общественная практика. Под ред. Шорохова Е.В., Левковича В.П. Москва, 1985. С.225-231.</p> <p>Кцоева Г.У. Опыт эмпирического исследования этнических стереотипов // Психологический журнал. 1986. Т.7 (2). С.41-50.</p> <p>Середа В. Вплив польських та українських шкільних підручників з історії на формування польсько-українських етнічних стереотипів // Вісник львівського університету. Вип.35-36, Львів, 2000, С.387-399.</p> <p>Соціологія : підручник / Ю. Ф. Пачковський, Н. В. Коваліско, І. В. Городняк та ін. ; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. Ф. Пачковського. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 418 с</p> <p>Львовочкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2002.</p> <p>West В.А. Segments of Self and Other: the Magyar Hungarian Case // National Identities. 2000. Vol.2. №1. P.49-64.</p> <p>Допоміжна література</p> <p>Awdiejew A. Stereotypy w Języku Mówionym // <i>Prace Etnograficzne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego</i>. Z.24. Warszawa - Kraków, 1988. S.34-37.</p> <p>Benedyktowicz Z. Stereotyp - Obraz - Symbol. O Możliwościach Nowego Spojzenia na Stereotyp // <i>Prace Etnograficzne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego</i>. Kraków. 1988. S.7-34.</p> <p>Bokszanski Z. Stereotypy a Potoczne Wyobrażenia Narodów i Grup etnicznych // <i>Kultura i Społeczeństwo</i>. 1994. T.38. №2. S.53-69.</p> <p>Chlewiński Z. Stereotypy: Struktura, Funkcje. Geneza. Analiza Interdyscyplinarna // <i>Kolokwia Psychologiczne. Stereotypy uprzedzenia !</i> Pod red. Z.Chlcwińskiego. Warszawa, 1992, T.1. S.7-28.</p> <p>Kłoskowska A. Stereotypy a Rzeczywistość Narodowej Identyfikacji i Przyswojenia Kultury // <i>Kultura i Społeczeństwo</i>. 1993. T.37. №4. S.35-53.</p> <p>Kubjak H. Wartość Eksplanacyjna Kategorii “Charakter Narodowy” // <i>Przegląd Polonijny</i>. 1994. №73. S.5-50.</p> <p>Leyens J.-P. <i>Stereotypes and Social Cognition</i>. London, 1994.</p> <p><i>Silecki J. Stereotyp Polaka w tradycyjnym światopoglądzie Ukraińców. / J.</i></p>

	<p>Silecki // Postscriptum polonistyczne. 2008. № 1 (1). S. 135-146.</p> <p>Рачковський. Г. “Цигани в українській паремії,” <i>Народознавчі Зошити</i>. № 3-4. 2005.</p> <p>Ручка А. “Свої” і “чужі” в багатоскладовому суспільстві // <i>Соціокультурні ідентичності та практики</i>. Київ, 2002. С. 142-156.</p> <p>Павленко В.М., Таглін С.О. <i>Етнопсихологія. Навчальний посібник</i>. Київ, 1999. С. 166-169.</p> <p>Сілецький Ю. “Галицько-руські народні приповідки” Івана Франка як джерело дослідження етнічних стереотипів українців кін. ХІХ – поч. ХХ ст. // <i>Народознавчі зошити</i>. – 2005. – № 5-6 (65-66). – С. 543-549.</p> <p>Сілецький Ю. Росіяни в етнічних стереотипах українців (на матеріалах українського традиційного світогляду). // <i>Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: Зб. наукових праць</i>. – 2008. – Вип. 6. – С. 382-393.</p> <p>Сілецький Ю. Стереотип єврея в традиційному світогляді українців. // <i>Нове життя старих традицій: Традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті / Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках V Міжнародного фестивалю українського фольклору “Берегиня” / за ред. проф. В. Давидюка</i>. – 2007. – С. 239-245.</p> <p>Сілецький Ю. Цигани (роми) в етнічних стереотипах українців (міфологічний аспект). // <i>Народознавчі зошити</i>. 2007. № 1-2 (73-74). С. 77-82.</p> <p>Трусов В.П. Этнические стереотипы // <i>Этническая психология</i> / Под ред. Просвирова В.Д. Москва, 1984. С.3-20.</p> <p>Филипов А.С., Трусов В.П. Этнические стереотипы // <i>Этнические стереотипы поведения</i>. Ленинград, 1985. С.3-19.</p> <p>Христофорова О. Национальные стереотипы коммуникативного поведения и их влияние на межэтнические взаимодействия // <i>Язык и этнический конфликт</i>. Москва. 2001.</p> <p>Яковенко Н. Образ поляка в українській історичній белетристиці // <i>Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість</i>. Київ: Либідь, 1993.</p>
Обсяг курсу	Денна форма навчання 3 кредити, 90 годин (32 години лекцій, 16 годин семінарських занять, 42 години самостійна робота)
Очікувані результати навчання	<p>У процесі вивчення студентами курсу, опанування його теоретичними, методологічними, методичними і практичними засадами формуються програмні компетентності (інтегральна; загальні; фахові) й досягаються такі програмні результати навчання:</p> <p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях</p> <p>ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК4. Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК6. Здатність розробляти та презентувати освітні проекти, управляти ними та мотивувати виконавців на досягнення спільної мети.</p> <p>ЗК7. Здатність здійснювати науково-педагогічні дослідження, прогнозувати та презентувати їх результати</p> <p>ФК1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.</p> <p>ФК2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності.</p>

	<p>ФК5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку.</p> <p>ФК6. Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.</p> <p>ФК 8. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності</p> <p>ПК1. Знати закони наукового, соціального і професійного мислення, володіння комплексним, інтеграційним, історичним, динамічним, ситуаційним, системним підходами до наукового аналізу, здатність практично послуговуватись методами історичного дослідження</p> <p>ПК2. Вміти визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснень історичних фактів, явищ, процесів, використовувати комплекс наукових дефініцій для вирішення науково-практичних завдань.</p> <p>ПК3. Знати та розуміти наукові основи певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах</p> <p>ПК4. Оволодіння основними історичними концепціями, поняттями, судженнями; здатність критично оцінювати результати наукових досліджень, висувати гіпотези, вибудовувати моделі процесів і явищ української та всесвітньої історії</p> <p>ПК6. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності</p> <p>ПК7. Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення у науково-педагогічній діяльності, обізнаність у власних силах, здатність до рефлексії та самоаналізу.</p> <p>ПК8. Виявляти знання та розуміння наукових основ певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах та вміти моделювати їх у зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання</p> <p>ПК9. Здатність до соціальної комунікації; розуміння та сприйняття принципів толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти</p> <p>знання та розуміння: ключові категорії та поняття, основні теорії походження та методи дослідження етнічних стереотипів і упереджень, типологію етнічних стереотипів, етнічні побутові стереотипи українців стосовно сусідніх народів та національних меншин і причини їх виникнення,</p> <p>уміння: застосовувати понятійний апарат та критично інтерпретувати та аналізувати публікації стосовно досліджень етнічних стереотипів, володіння способами опису і класифікації, орієнтуватись у сучасній науковій літературі, критично опрацьовувати праці з проблем етнопсихології та міжетнічного спілкування, аналізувати фактичний матеріал, застосувати отриманні теоретичні знання та робити самостійні висновки, використовувати набуті знання в міждисциплінарних дослідженнях.</p>
Ключові слова	етнічний стереотип, етнос, упередження, етносоціальна дистанція

Формат курсу	Очний										
Теми (лекцій)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка, предмет та функції етнічної психології 2. Типологізація етнічних спільнот. Етнічна ієрархія 3. Етнічні процеси 4. Етнічні стереотипи і етнічні упередження. 5. Структура та типи етнічних стереотипів 6. Основні теорії походження стереотипів 7. Джерела та методи дослідження етнічних стереотипів. 8. Українці у стереотипах європейських народів 9. Німці в етнічних стереотипах. 10. Поляки в етнічних стереотипах 11 Стереотипи про народи скандинавських країн 12. Народи Півдня Європи в етнічних стереотипах 14. Роми в етнічних стереотипах 15. Євреї в етнічних стереотипах 										
Підсумковий контроль, форма	Залік у кінці семестру										
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з соціології, всесвітньої історії та історії України, достатніх для сприйняття категоріального апарату і визначень курсу.										
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекції, семінарські заняття, презентації, дискусії, круглий стіл (презентація виконаних індивідуальних завдань та їх обговорення), розгляд проблемної ситуації. Виклад матеріалу курсу і контроль засвоєння знань студентами здійснюватимуться у вигляді тезового викладу лектором основних положень кожної теми з їх подальшим обговоренням на базі самостійної позааудиторної підготовки студентів.										
Необхідне обладнання	Комп'ютер та мультимедійний проектор для візуалізації навчального матеріалу.										
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.</p> <p>Система оцінювання передбачає комплексне оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань.</p> <p>Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Підготовка до семінарів та участь у дискусіях – 35% від загальної оцінки, максимальна кількість балів – 35; 2) Творча робота (реферат) на обрану тему – 20% семестрової оцінки, максимальна кількість балів – 20. <p>Упродовж семестру студент зобов'язаний самостійно опрацювати одну з рекомендованих тем близьких до навчального курсу. Формою звітності за цю роботу має бути реферат з обраної теми.</p> <p style="text-align: center;">Критерії оцінювання реферату</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">16-20</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">обгрунтоване розкриття проблеми</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">11-15</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">тема розкрита неповно</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">6-10</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">1-5</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">реферат не зарахований</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">0</td> </tr> </table> <p>2) Виступ-презентація: – 15% семестрової оцінки, максимальна кількість балів – 15. У презентації студент повинен продемонструвати добре володіння як основною та і додатковою літературою, здатність критично осмислювати та синтезувати матеріал у декілька основних</p>	глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	16-20	обгрунтоване розкриття проблеми	11-15	тема розкрита неповно	6-10	реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект	1-5	реферат не зарахований	0
глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	16-20										
обгрунтоване розкриття проблеми	11-15										
тема розкрита неповно	6-10										
реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект	1-5										
реферат не зарахований	0										

	<p>аргументів, могли порівняти матеріали з теми про яку він доповідає з іншими темами, які вивчалися на попередніх заняттях</p> <p>3) Підсумкова письмова робота (тести) – 30% семестрової оцінки, максимальна кількість балів – 30. Підсумкова максимальна кількість балів – 100.</p> <p><i>Академічна доброчесність:</i> Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються</p> <p><i>Література.</i> Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих</p> <p><i>Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами.</i> Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p><i>Політика виставлення балів.</i> Враховуються бали за індивідуальні завдання та за тестування. При цьому обов'язково враховується недопустимість пропусків та запізнь на заняття, користування мобільним телефоном чи іншими пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням, списування та плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання тощо.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до практичних занять та самостійного опрацювання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Етнічний стереотип як феномен культури 2. Історія вивчення етнічних стереотипів 3. Автостереотипи та гетеростереотипи 4. Механізми формування етнічних стереотипів 5. Етнічні процеси 6. Основні теорії походження стереотипів. 7. Методи дослідження етнічних стереотипів 8. Роль і значення знання етнічних стереотипів. 9. Основні теорії походження стереотипів 10. Етнічні упередження 11. Етнічні стереотипи і упередження: теорії та методи дослідження 12. Етнічні стереотипи про народи Великобританії 13. Автостереотипи та гетеростереотипи про народи південної Європи 14. Етнічні стереотипи про народи Скандинавії 15. Поляки в етнічних стереотипах українців 16. Росіяни в етнічних стереотипах українців: 17. Білоруси в етнічних стереотипах українців

	<ul style="list-style-type: none"> 18. Роми в етнічних стереотипах народів Європи 19. Угорці в етнічних стереотипах українців: 20. Литовці в етнічних стереотипах українців 21. Кримські татари в етнічних стереотипах українців 22. Німці в етнічних стереотипах українців
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.